

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

Urząd Statystyczny w Rzeszowie

Notatka informacyjna do publikacji

Warszawa, 16 stycznia 2007 r.

LUDNOŚĆ W EUROREGIONIE KARPACKIM W LATACH 2000-2005

Ukazała się właśnie trzecia edycja publikacji poświęconej zjawiskom demograficznym w Euroregionie Karpackim, będąca kontynuacją opracowań z 1999 i 2002 roku. Publikacja powstała we współpracy z Urzędami Statystycznymi Rumunii, Słowacji, Ukrainy i Węgier. Opracowanie, przygotowane w wersji polsko-angielskiej, zawiera informacje o liczbie i strukturze ludności oraz o urodzeniach, zgonach i przyroście naturalnym, jak też o migracjach wewnętrznych w Euroregionie Karpackim. W obecnej edycji poszerzono część opisową.

Publikacja stanowi źródło informacji o zmianach w procesach demograficznych zachodzących w Euroregionie Karpackim zarówno dla samorządów regionalnych i lokalnych, jak też różnego typu jednostek i instytucji działających w obszarze Euroregionu, a także dla szerokiej opinii publicznej i mediów.

Euroregion Karpacki

Euroregion Karpacki, obejmujący swym zasięgiem terytorialnym obszary przygraniczne 5 państw: Polski, Słowacji, Ukrainy, Węgier i Rumunii, istnieje już od ponad 13 lat. Powstanie Euroregionu Karpackiego 14 lutego 1993 roku poprzedzone było kilkuletnim ożywieniem współpracy i kontaktów – głównie o charakterze dwustronnym – pomiędzy przygranicznymi regionami obszaru Karpat (obecne województwo podkarpackie z przygranicznymi powiatami słowackimi oraz ukraińskie Zakarpacie z północno-wschodnimi regionami Węgier). Następnie pojawił się pomysł, by połączyć różne inicjatywy o podobnym charakterze i spróbować utworzyć szersze forum współpracy, tworząc Euroregion. Regiony rumuńskie, graniczące z Węgrami i Ukrainą, dołączyły do Euroregionu w roku 1997.

Euroregion Karpacki nie stanowi nowego, ponadnarodowego lub ponadpaństwowego podmiotu, lecz jest strukturą mającą na celu ułatwienie współpracy, organizowanie i koordynowanie działań promujących współdziałanie w gospodarce, nauce, ochronie środowiska, kulturze i oświacie, sporcie. Ważnym zadaniem jest inspirowanie i wspieranie w realizacji konkretnych projektów współpracy transgranicznej, a także pomoc w kontaktach z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi.

Euroregion Karpacki to region o wyraźnie wyodrębnionej specyfice kulturowej i społecznej, wykształconej na podłożu wspólnej tradycji historycznej. Jednym z bardzo istotnych źródeł tej specyfiki była, i w znacznym stopniu nadal jest, wielość występujących

na tym obszarze narodów, narodowości i grup etnicznych, z których każda dzięki swej własnej odrębności współkształtowała wspólną tożsamość Europy Środkowej.

Struktura powierzchni w Euroregionie Karpackim przedstawia się następująco: 36,6% stanowi część ukraińska, 23,1% – rumuńska, 18,5% – węgierska, 11,6% – polska i 10,2% – słowacka. Poszczególne części Euroregionu Karpackiego w odniesieniu do powierzchni ogólnej odpowiednich krajów stanowią: część ukraińska obejmuje 9,4% powierzchni Ukrainy, rumuńska – 15,0% Rumunii, węgierska – 30,8% Węgier, polska – 5,7% powierzchni Polski i słowacka – 32,1% obszaru Słowacji.

W skład Euroregionu Karpackiego **po stronie polskiej** wchodzi województwo podkarpackie, obejmujące obszar 17,8 tys. km², na którym zamieszkuje 2,1 mln osób. Podkarpacie należy do słabo zurbanizowanych obszarów (ludność miejska stanowi niewiele ponad 40% populacji).

W skład **rumuńskiej** części Euroregionu wchodzi 6 okręgów: Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramures, Botosani, Suceava. Zajmują one 35,7 tys. km² powierzchni, na której zamieszkuje około 3 mln ludności. W miastach mieszka 47,4% ludności.

Słowacka część Euroregionu obejmuje dwa kraje: Koszycki i Preszowski, które zajmują łącznie 15,7 tys. km², a zamieszkuje tam ponad 1,5 mln ludności. W miastach mieszka 52,6% ludności.

Ukraińska część Euroregionu obejmuje 4 obwody: Czerniowiecki, Iwano-Frankowski, Lwowski i Zakarpacki. Zajmują one łącznie 56,6 tys. km² powierzchni, którą zamieszkuje 6,1 mln osób. W miastach mieszka 48,6% ludności.

Po stronie **węgierskiej** w skład Euroregionu wchodzi 5 okręgów: Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg. Zajmują one obszar 28,6 tys. km², który zamieszkuje ponad 2,5 mln osób. Ludność miejska stanowi 59,7%.

Tendencje demograficzne w Euroregionie Karpackim

Zmiany w liczbie i strukturze ludności

W roku 2005 w Euroregionie Karpackim zamieszkiwało ok. 15,3 mln ludności. W strukturze ludności Euroregionu Karpackiego największy udział mają mieszkańcy Ukrainy – 40% w 2005 r., niższy Rumunii – 19%, Węgier – 16,9%, Polski – 13,8% i Słowacji – 10,3%.

W latach 2000-2005 w wyniku spadku przyrostu naturalnego, będącego konsekwencją zmniejszania się liczby urodzeń i wzrostu liczby zgonów, jak też w wyniku ujemnego salda migracji, liczba ludności Euroregionu zmniejszyła się o 1,4%. Spadek liczby ludności odnotowano w części rumuńskiej (o 2,9%), ukraińskiej (o 2,3%) i polskiej (o 0,1%), natomiast nieznaczny przyrost ludności wystąpił w części słowackiej (o 1,0%) i węgierskiej (o 0,2%).

Obszar Euroregionu Karpackiego jest słabo zurbanizowany, choć udział ludności miejskiej w latach 2000-2005 wzrósł z 48,5% do 49,5%. Przewaga liczby ludności wiejskiej

występuje w części polskiej, rumuńskiej i ukraińskiej, natomiast w części słowackiej i węgierskiej przeważa ludność miejska. Najniższy wskaźnik urbanizacji występuje w części polskiej (spadek odpowiednio z 40,7% do 40,4%), a najwyższy w części węgierskiej (wzrost z 56,5% do 59,7%).

W Euroregionie dominują miasta do 50 tys. mieszkańców. W 2005 roku ich udział w ogólnej liczbie miast wynosił 92,5%, natomiast zamieszkiwało w nich 48,4% ludności miejskiej. Ponad połowa ludności miejskiej zamieszkiwała w miastach liczących powyżej 50 tys. mieszkańców.

Miasta w Euroregionie liczące powyżej 50 tys. mieszkańców:

- w części polskiej: Rzeszów, Przemyśl, Stalowa Wola, Mielec i Tarnobrzeg,
- w części rumuńskiej: Oradea, Baia Mare, Botosani, Satu Mare, Suceava i Zalău,
- w części słowackiej: Koszyce, Preszów i Poprad,
- w części ukraińskiej: Lwów, Czerniowce, Iwano-Frankowsk, Użgorod, Drohobycz, Czerwonogród, Mukaczewo, Kałusz, Stryj i Kołomyja,
- w części węgierskiej: Debreczyn, Miskolc, Nyiregyhaza, Szolnok i Eger.

W Euroregionie Karpackim najbardziej zaludnione są tereny w części polskiej (gdzie w latach 2000-2005 wskaźnik gęstości zaludnienia utrzymywał się na poziomie 117-118 osób/km²) oraz na Ukrainie (od 111 do 108 osób/km²), a najmniej – położone w części rumuńskiej (gdzie wskaźnik ten wahał się od 84 do 81 osób/km²).

W Euroregionie Karpackim w strukturze ludności przeważają kobiety – liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn wynosiła 107 w 2000 r. i 108 w 2005 r. Najniższy współczynnik feminizacji wystąpił w części polskiej i rumuńskiej (104), a najwyższy w części ukraińskiej (110-111).

Ludność w Euroregionie Karpackim jest stosunkowo młoda, choć można zaobserwować proces starzenia się społeczeństw. W analizowanym okresie mediana wieku ludności (wiek środkowy) zwiększyła się z 34,2 do 35,7 lat. Najmłodszy byli mieszkańcy części słowackiej, gdzie połowa ludności w 2005 r. nie przekroczyła 33,4 lat (w 2000 r. – 31,9 lat), a najstarsi byli mieszkańcy części węgierskiej, gdzie mediana wieku w 2005 r. wyniosła 37,9 lat (w 2000 r. – 36,7 lat).

Osoby w wieku do 19 lat stanowiły 25,8% ogólnej liczby ludności w Euroregionie. W porównaniu z rokiem 2000 nastąpił spadek udziału tej grupy wiekowej o 2,5 punktu proc. Zwiększył się natomiast (o 1,1 punktu proc.) udział ludności w wieku 20-54 lata oraz w wieku powyżej 55 lat (o 1,4 punktu proc.). W 2005 r. największy odsetek ludności do 19 lat występował w części słowackiej Euroregionu – 27,5%, a najmniejszy w części węgierskiej – 24,1%.

Proces starzenia się ludności Euroregionu Karpackiego wywiera wpływ na zmianę relacji liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym. W latach 2000-2005 wartość tego wskaźnika zmniejszyła się we wszystkich częściach Euroregionu z wyjątkiem węgierskiej.

Ruch naturalny i migracje wewnętrzne ludności

W latach 2000-2005 nastąpiło pogłębienie się ujemnego przyrostu naturalnego z -0,6 do -1,3 na 1000 ludności. W poszczególnych częściach Euroregionu przyrost naturalny był zróżnicowany. W 2005 r. dodatni przyrost naturalny odnotowano w częściach: słowackiej (3,1, wobec 2,8 w 2000 r.) i polskiej (1,1 na 1000 ludności, wobec 2,6 w 2000 r.). Ujemny zaś wystąpił w częściach: rumuńskiej (-0,7 na 1000 ludności, wobec +0,2 w 2000 r.), ukraińskiej (-2,7, wobec -2,1 w 2000 r.) i węgierskiej (-3,5, wobec -2,3 w 2000 r.). We wszystkich częściach Euroregionu, poza słowacką, przyrost naturalny wykazywał w analizowanym okresie tendencję malejącą.

W 2005 r. zarejestrowano o 1,7% urodzeń żywych mniej niż w 2000 r. W przeliczeniu na 1000 ludności najwięcej urodzeń żywych w 2005 r. było w części słowackiej Euroregionu (12,1), a najmniej w polskiej (9,7).

W strukturze urodzeń żywych według płci w Euroregionie przeważają chłopcy (51,6%). Odnotowano także większy udział zgonów mężczyzn (ponad 52%).

W 2005 r. liczba zgonów w Euroregionie Karpackim w przeliczeniu na 1000 ludności największa była w części węgierskiej (13,7) i ukraińskiej (13,6), a najmniejsza w części polskiej (8,7).

Główną przyczyną zgonów mieszkańców Euroregionu w 2005 r. nadal były choroby układu krążenia, które spowodowały ok. 60% ogólnej liczby zgonów (w 2000 r. – 58%). Kolejną przyczyną zgonów były nowotwory, z powodu których nastąpiło prawie 17% zgonów.

Współczynnik dynamiki demograficznej, określający relację liczby urodzeń żywych do liczby zgonów, dla Euroregionu w 2005 r. wyniósł 0,89 (wobec 0,95 w 2000 r.); najwyższy był w części słowackiej, gdzie osiągnął 1,34, a najniższy w części węgierskiej – 0,74.

Saldo migracji wewnętrznych zarówno w roku 2000 jak i 2005 we wszystkich częściach krajów wchodzących w skład Euroregionu było ujemne. W 2005 r. w wyniku migracji wewnętrznych (do innych regionów poszczególnych krajów) liczba ludności Euroregionu Karpackiego zmniejszyła się o ponad 15 tys. osób.

W dniu 19 stycznia br. o godz. 11:00 w siedzibie Urzędu Statystycznego w Rzeszowie (ul. Jana III Sobieskiego 10) odbędzie się konferencja prasowa omawiająca wyniki tego badania.

19 stycznia na stronach GUS (www.stat.gov.pl) i US Rzeszów (www.stat.gov.pl/urzedy/rzesz/index.htm) zostanie zamieszczony pełny tekst opracowania „Ludność w Euroregionie Karpackim w latach 2000-2005”.